

AMERIKAKO HIZKUNTZA GUTXIAGOTUAK

«Mugimendu euskaltzalea ezagutzea senide batekin topo egitea bezala izan da»

“Zertarako lorpen guztiak, hizkuntzarekin batera nortasuna galtzen badugu?”. César Pilataxi kitxuaren gogoetak zabaltzen du *Beltzean Mintzo: Ameriketako jatorrizko hizkuntzen arnasaz dokumentala*. Zer ari da gertatzen Atlantikoaren bestaldean? Euskaldunon esperientziak zer ekarpen egin dezake? Garabide elkarteak ondu du dokumentala.

| LANDER ARBELAITZ MITXELENA |

GARABIDEREN eta HUHEZI fakultatearen *Hizkuntza Biziberritzeko Estrategiak* aditu titulua egitera Euskal Herrira etorritako hainbat kide dira *Beltzean Mintzo* dokumentaleko protagonista. 45 minututan ondorengo hizkuntza komunitateak ordezkatzeko dituzte: kitxua, nasa, nahuatl, kaqchiquel, aimara, maputxe eta maia yukatek.

Dokumentalaren lehen zatian, egoeraren gordina azaltzen dute: “Transmisioa moztu egin da”, “Atzerapenaren sinbolo bilakatu dituzte bertako hizkuntzak”, “Kitxua berehalako galeran sartu da”, “Gurasoek haurrei beren hizkuntza erakusteari utzi diote”, “Bel-durra daukagu”...

Gaztelania eta portugesa nagusi diren Hego Amerika eta Erdialdeko Amerikan, ehunka hizkuntza hitz egiten dira. Dokumentalak zazpi handienak jaso ditu, eta denen artean hamabost milioitik gora pertsonaren mundu ikuskera ordezkatzeko dute. Horien egoera hain larria bada, galdera tristea geratzen da egiteko: nola ote daude gainontzeko ehunka hizkuntza eta milioika hiztunak?

Hizkuntza da kulturaren ardatza

“Maiatz dena da atseginago”, “Ketxua hizkuntza gure bizimodua da”, “Itzuli ezin diren hitzak dauz-

kagu hizkuntza guztietan, eta itzuli-ta ez dute esanahi edo karga bera”.

Dokumentalean aipatzen ez badituzte ere, gaztelaniaren izenean mendeetan eragindako zigor eta mota guztietako umiliazioek ziur izan dutela eraginik herri hauek hizkuntza beren kulturaren ardatz nagusitik ateratzeko.

Gaztelania eta portugesa kenduta, Hego Amerikako eta Erdialdeko Amerikako zazpi hizkuntza handienak horren egoera larrian badaude, nola ote daude gainontzeko ehunka mintzairak eta milioika hiztunak?

“Nasa herriak lurraldearen defentsan oinarritu du kultura azken urteetan, eta hizkuntza bigarren mailan geratu da”, dio Viviana Gonzálezek. Errituak, egutegi propioak, musika eta tradizioak mantentzen dituzte orokorrean denek, baina ados daude, mundu ikuskera propioa hizkuntzak ematen du.

“Askotan gertatzen da geure hizkuntzari buruz kolonizatzailearen hizkuntzan aritzen garela”, dio penatuta Marisol Cabrera aimarak.

Lan ildoak identifikatu eta ekin

Diagnosi ilunetik, ordea, lan esparruetara igarotzen dira. Asko dago egiteko: hezkuntza sistemak garatu, hizkuntzak modernizatu, alfabetoa bateratu nahuatlen kasuan, hizkuntzak teknologia berrietara egokitu, herri ekimeneko hedabideak sortu, erakundeetan hizkuntzaren aldeko jarrerak indartu... “Mundua gure hizkuntzan bizitzeko baliabideak jarri”. Eta kontzientziak piztu. Harrotasuna transmititu.

“Ikaragarri gustatuko litzaidake maiatz bizitzea. Esmatzen naizenetik, gure hizkuntzan egunkari bat irakurri, telebista ikusi, haurra bere hizkuntzan heziko duten eskolara bidali... eta batez ere, maia hiztunek ez dezatela beren buruaren penarik sentitu”.

Garabideko kideek Mexikon 60 bat nahual herriarrekin batera ikusi zuten dokumentala eta ikus-entzunezkoaren egileek adierazi dutenez, hunkigarria izan zen proiektioa. Asko negarrari eutsi ezinik egon ziren lana amaitu bitartean. Euskaldunontzat bezala, herri askorentzat mendeetan jasandako kultura zapalkuntza zauri sakona da.

Euskararen herria senide

“Munduari erakutsi diozue posible dela hizkuntza bat berreskuratzea”, “Inspirazio ederra”, “Euskara oso erreferente garrantzitsua da”, “Miresmena eragiten didate euskaldunek. Ausartak izateaz gain, bisioa izan dute”. Ahizpa, arreba edo anaia handia.

“Niretzat, kitxua honentzat, euskararen herria ezagutzea, familiarekin topo egitea bezala izan da”. Beren burua islatua ikus dezaketen herri bat deskubritu dutela nabarmentzen dute dokumentalean hainbatetan. Euskaldunon eta herrion antzeko mundu ikuskera aipatzen dute: “Kosmobisioa”.

“Hizkuntza bat ez da galtzen ez dakitenek ikasten ez dutelako, dakitenek hitz egiten ez dutelako baizik; baiezta-pen horrek barru-barruan ukitu nau”; “Euskaldunok zirrikutua ireki diguzue. Azken 50 urteotako borroka eredu da guretzat”; “Euskal Herrian egon ostean, nire izaera kitxua indartuta noa, zuen laguntzarekin bidea egingo dugu”.

Munduko 7.000 hizkuntzetatik erdia mende honetan desagertuko dela diote aditu batzuek. Denok penatzen gaitu albisteak, eta zientzialariak batean eta bestean desagertzear dauden hizkuntzen azken arrastoak erregistratzen ari dira. Inor gutxi ari da baina, hizkuntzen arteko berreskuratze teknika horizontalak eraikitzen. Komunitateetako gizarte zibilen artean zubiak eraikitzen, herri gutxietsiak ahalduntzen. Garabidek honetan dihardu.

Ez direla 18 pertsona diote dokumentaleko protagonistek, beren hizkuntza galdu nahi ez duten 18 herri baizik. “30-35 urte barru itzuliko gara esateko: ‘Begira, gure haurrak beren hizkuntzan ikasten ari dira, hauek dira zuek irakatsi zenigutenaren fruituak’”. Hizkuntzaren alde lan egitea justiziaren alde lan egitea dela uste dute.



Carmen Curihuentro maputxea Euskal Herrian izan da, Garabidek gonbidatuta.

Herri indigenek milaka urtetan garatu dituzten kultura eta hizkuntzak bazterrean utz al daitezke? Hori al da lankidetza? Euskaldunok, umiltasunetik, metatutako esperientzia partekatzeko ardura daukagula uste du Jon Sarasua dokumentaleko zuzendariak.

Eta emaitzak ematen hasi da. Bi aipatzearren, Ekuadorren hizkuntzen legearen aurreproiektua aurrera atera dute, haiek aitortu dute Euskal Herriko esperientziak eragin duela. Kolonbian *Lunç Lesxkwe* izeneko eta nasa hizkuntzan funtzionatzen duen lehen “ikastola” sortu zuten orain bi urte. Orduetik, gora doa bertara bidaltzen dituzten haur kopurua.

“Euskara korapilo unibertsal bateko kide da, eta hizkuntza komunitate gisa, funtzio bat bete dezakegu”, esan zuen Sarasua dokumentala amaitzean. Andoainen aurkeztu zuten eta proiektzioak antolatzen ari dira leku gehiagotan: Eskoriatza, Oiartzun, Durango, Azkoitia, Otxandio...

Euskara munduan kokatzeko gure etxea izateaz gain, beste hizkuntza minorizatu batzuen paisaiara irekitako leihoa ere badela diote Garabidetik. Inongo harrokeriarik gabe, gu geu ahalduntzeko eta hizkuntzaren alorrean lanean jarraitzeko beste arrazoi bat gehiago. ■

Babeslea: Bizkaiko Foru Aldundia

gure!
artean!
euskaraz



BFA
DFB